

SIARTER CRAFFU ADDYSG ***EDUCATION SCRUTINY CHARTER***

Mynegai o'r Cynnwys:

Tudalen

1. Cyd-destun Polisi Cenedlaethol	3
2. Cefndir a Chyd-destun Lleol	4
3. Ein Gweledigaeth ar gyfer Sgriwtini Effeithiol	5
4. Darparu Sgriwtini Addysg Effeithiol	6
Nodyn o Eglurhad	12

SIARTER CRAFFU SCRUTINY CHARTER

Mae'r Siarter hon yn grynodedb trosfwaol sy'n dwyn ynghyd ymrwymiad a gwerthoedd y Cyngor sy'n sail i waith sgrwtini Aelodau Etholedig ar faterion o bwysigrwydd strategol i'r Awdurdod Lleol.

1. CYD-DESTUN POLISI CENEDLAETHOL

1.1 Craffu

Mae pwyllgorau sgrwtini'n rhan o'r ffordd y mae llywodraeth leol yng Nghymru'n gweithredu. Yn ogystal â sefydlu Pwyllgor Gwaith i wneud penderfyniadau, mae Deddf Llywodraeth Leol 2000 yn ei gwneud yn ofynnol i sefydlu un neu ragor o bwyllgorau sgrwtini. Eu rôl pennaf yw dal y rheini sy'n gwneud penderfyniadau i gyfrif, gyrru gwelliant, gweithredu fel llais y gymuned a chwarae rôl wrth ddatblygu ac adolygu polisïau.

Mae'r Ganolfan Llywodraethiant a Chraffu Cyhoeddus (CfGS)¹ yn arddel pedair egwyddor allweddol i gefnogi gwaith sgrwtini effeithiol gan Aelodau:

- i. darparu her "cyfaill beirniadol" i reini sy'n llunio polisïau ac yn gwneud penderfyniadau
- ii. sicrhau y clywir llais a phryderon y cyhoedd a chymunedau
- iii. "llywodraethwyr annibynnol eu meddwl" sy'n arwain y broses Sgrwtini ac yn cymryd perchnogaeth ohoni
- iv. Yn seiliedig ar dystiolaeth ac yn gyrru gwelliant mewn gwasanaethau cyhoeddus.

1.2 Y Gymraeg

Mae yna sylfaen bolisi sylweddol yn genedlaethol sy'n ymwneud â'r iaith Gymraeg y dylai gwneuthurwyr penderfyniadau a'r rhai sy'n gyfrifol am eu dwyn i gyfrif fod yn ymwybodol ohoni. Yn bennaf oll yw strategaeth iaith Llywodraeth Cymru sef Cymraeg 2050: Miliwn o Siaradwyr. Mae'r gyfundrefn addysg yn allweddol i greu a meithrin siaradwyr Cymraeg y dyfodol er mwyn gwireddu'r weledigaeth o filiwn o siaradwyr erbyn 2050. Gweler dyletswydd ar bob awdurdod lleol² i baratoi Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg (CSCA) sy'n gosod cyfeiriad strategol ar gyfer cynllunio, darparu a datblygu addysgu cyfrwng Cymraeg yn yr ardal leol.

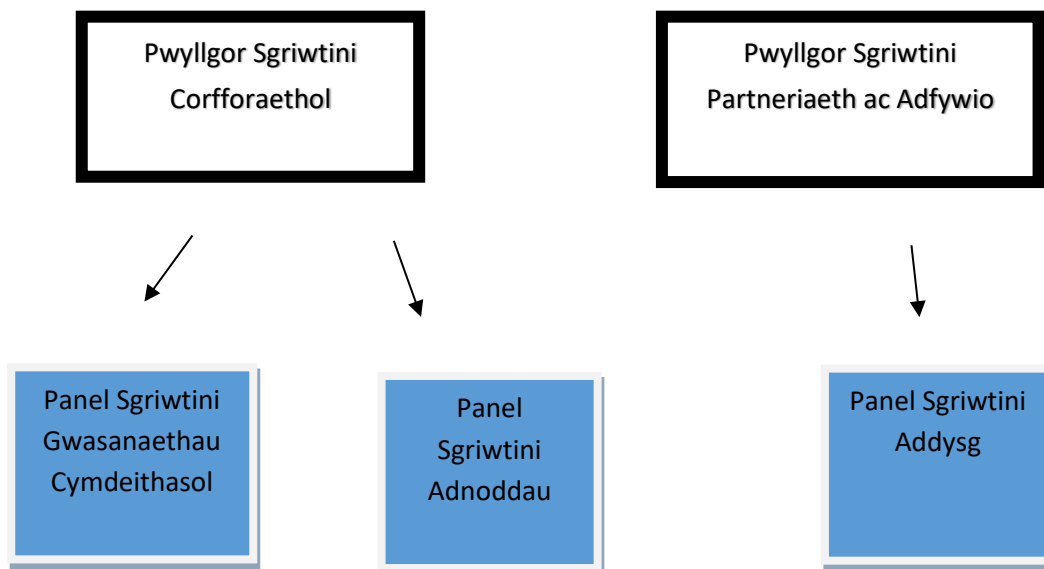
¹ Canllaw Sgrwtini Da: Canolfan Llywodraethiant a Chraffu (2004)

² Deddf Safonau a Threfniadau Ysgolion (Cymru) 2013

2. CEFNDIR A CHYD-DESTUN LLEOL

2.1 Craffu

Mae ein strwythur Sgrwtini lleol yn cynnwys dau Bwyllgor a thri phanel Sgrwtini:

Darperir rôl / pwrpas Sgrwtini yn ein trefniadau llywodraethiant yn **Atodiad 1**.

2.2 Y Gymraeg

Ochr yn ochr â'n CSCA³, mae gennym nifer o ymrwymadau polisi i ddatblygu'r Gymraeg trwy'r gyfundrefn addysg ac yn ehangach. Mae'r Gymraeg ac addysg yn feysydd blaenoriaeth yng Nghynllun y Cyngor: 2023-2028. Nod ein strategaeth hybu'r Gymraeg a'n Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg yw datblygu defnydd o'r iaith yn lleol drwy'r gyfundrefn addysg drwyddi draw - blynyddoedd cynnar, addysg statudol, addysg ôl-16, addysg uwch / bellach a dysgu gydol oes.

³ Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg (CSCA) 2022-2032

3. EIN GWELEDIGAETH AR GYFER SGRIWTINI EFFEITHIOL

Ein gweledigaeth ar gyfer craffu'n effeithiol:

Gweledigaeth

Mae Sgriwtini ar Ynys Môn yn anelu at sicrhau gwell ganlyniadau ar gyfer dinasyddion a chymunedau a hefyd ychwanegu at effeithiolrwydd y Cyngor drwy helpu i wneud gwasanaethau cyhoeddus yn fwy tryloyw, cynhwysol, atebol a chost effeithiol.

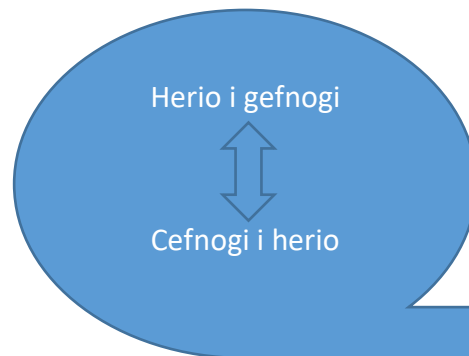
Egwyddorion Arweiniol ar gyfer Sgriwtini ar Ynys Môn

- Mae Sgriwtini'n creu awyrgylch o gyd-ymddiriedaeth, cydweithio a rhannu cyfrifoldebau er mwyn sicrhau'r canlyniadau gorau ar gyfer cymunedau lleol ar Ynys Môn
- Mae Aelodau Sgriwtini yn anwleidyddol yn y modd y maent yn cyflawni eu swyddogaethau cefnogi ac herio
- Mae gweithgaredd Sgriwtini'n ehangu yn uniongyrchol y sylfaen dystiolaeth ar gael ar gyfer gwneud penderfyniadau a chyflwyno rhaglenni trawsnewid oherwydd mae'n rhoi syniad o'r modd y mae cymunedau lleol yn debygol o deimlo am y cynigion
- Mae Aelodau Sgriwtini yn helpu i sicrhau y cymerir ymagwedd strategol, hir dymor pan mae bwriad i ail ystyried strategaethau sylweddol gan wasanaethau a hynny drwy gynnig her adeiladol wrth roi prawf ar ragdybiaethau, edrych ar risgiau ac herio sut y mae adnoddau'n cael eu blaenoriaethu.

Ein Gwerthoedd Sgriwtini ar Ynys Môn

- mae'n edrych ymlaen ac at allan ac yn rhagweithiol (yn hytrach na mewnol ac ymatebol)
- rôl wedi'i diffinio'n glir ac sy'n cael ei gwerthfawrogi yn nhrefniadau llywodraethiant a gwellu'r Cyngor
- yn anwleidyddol ac yn cynnwys amrediad eang o ffynonellau tystiolaeth a safbwyntiau gan gynnwys rhai gan bartneriaid strategol, rheoleiddwyr a'r cyhoedd

- ✚ arwain gan Aelodau Etholedig sydd â'r cyfleon hyfforddi a datblygu maent eu hangen i ymgymryd â'u rôl yn effeithiol
- ✚ derbyn cefnogaeth effeithiol gan Dîm Arwain y Cyngor sy'n sicrhau bod y wybodaeth a ddarperir ar gyfer Sgriwtini o ansawdd uchel ac ar gael yn amserol a chyson
- ✚ cymryd i ystyriaeth bryderon a fynegir ar lefel ward mewn modd nad yw'n blwyfol wrth reoli ei flaen raglen waith
- ✚ cael ei gynllunio'n dda, ei gadeirio'n effeithol ac yn gwneud y defnydd gorau o'r adnoddau ar gael iddynt
- ✚ yn cael ei gydnabod gan y Pwyllgor Gwaith a'r Tîm Arwain fel dull pwysig o eiddo'r Cyngor ar gyfer ymgysylltu â chymunedau a chynnwys dinasyddion yn well mewn perthynas â llywodraethiant
- ✚ yn datblygu ymddiriedaeth a pherthynas gadarnhaol gydag amrywiaeth eang o randdeiliad mewnol ac allanol.

4. DARPARU SGRIWTINI ADDYSG EFFEITHIOL

Craffu Addysg

Mae atebolrwydd addysg a chraffu gan Aelodau ar y system addysg ehangach yn rôl hollbwysig ac yn un sy'n gofyn i'r Awdurdod Lleol a'i bartneriaid gydweithio'n effeithiol. Yn dilyn newidiadau i sut mae ysgolion yn gweithredu a gyda diwygio parhaus, mae eglurder a dealltwriaeth ynghylch atebolrwydd yn y system ysgolion yn hanfodol.

Addysg yw un o'n 6 amcan strategol allweddol⁴ - sicrhau darpariaeth addysg effeithiol ar gyfer heddiw a chenedlaethau'r dyfodol. Gwelwyd Cyngor Sir Ynys Môn felly'n ail ystyried y

⁴ Cynllun y Cyngor 2023-28

cwestiwn beth yw rôl Aelodau Etholedig yn y system hon. Mae angen goruchwyliaeth ac arweinyddiaeth leol glir a strwythuredig er mwyn sicrhau gwiriadau a chydbwysedd y tu allan i systemau llywodraethiant ysgolion unigol ynghylch sut mae'r system addysg gyffredinol yn gweithredu ar lefel Sirol. I'r perwyl hwn, mae gan y Panel Sgriwtini Addysg gyfraniad pwysig i'w wneud. Mae sicrhau craffu ystyrlon a chadarn ar addysg yn elfen allweddol o rôl arweinyddiaeth Aelodau Sgriwtini. Mae craffu da'n golygu ychwanegu gwerth, a chryfhau gwelliant, atebolrwydd a thryloywder.

Mae craffu ar addysg felly'n ymwneud hefyd â dwyn darparwyr lleol i gyfrif, ac ar lefel strategol:

- Edrych / craffu ar sut mae'r holl gydrannau'n cydweithio ee sut mae partneriaid lleol yn cydlynu gweithgareddau
- Bod pob ymdrech yn cael effaith gadarnhaol ar ganlyniadau dysgwyr .

Mae craffu ar addysg yn llawer mwy nag ychwanegu gwerth at benderfyniadau'r Pwyllgor Gwaith yn unig. Mae'n ymwneud â sicrhau bod proses graffu briodol yn rhan o'r gwaith cynllunio, gweithredu a gwaith dilynol ar benderfyniadau allweddol sy'n effeithio ar ddysgwyr, trethdalwyr a chymunedau.

Beth rydym yn disgwyl ei weld

'Rydym yn disgwyl gweld arweinyddiaeth wleidyddol a sgrwtini effeithiol gan Aelodau sydd â gwybodaeth a dealltwriaeth gynhwysfawr o'r ddarpariaeth addysg i'w galluogi i gyflawni eu cyfrifoldebau'n effeithiol:

- 🚩 **Safonau** – herio perfformiad er mwyn codi safonau ynghylch canlyniadau
- 🚩 **Ansawdd ac effeithiolrwydd** – dealltwriaeth o ehangder ac ansawdd y ddarpariaeth addysg
- 🚩 **Arweinyddiaeth** – dealltwriaeth o effeithiolrwydd arweinyddiaeth addysg ar bob lefel yn y Sir.

Creu'r amodau:

Mae'r camau gweithredu a'r ymddygiadau canlynol yn ceisio sicrhau bod ein Haelodau'n craffu'n effeithiol ar faterion addysg:

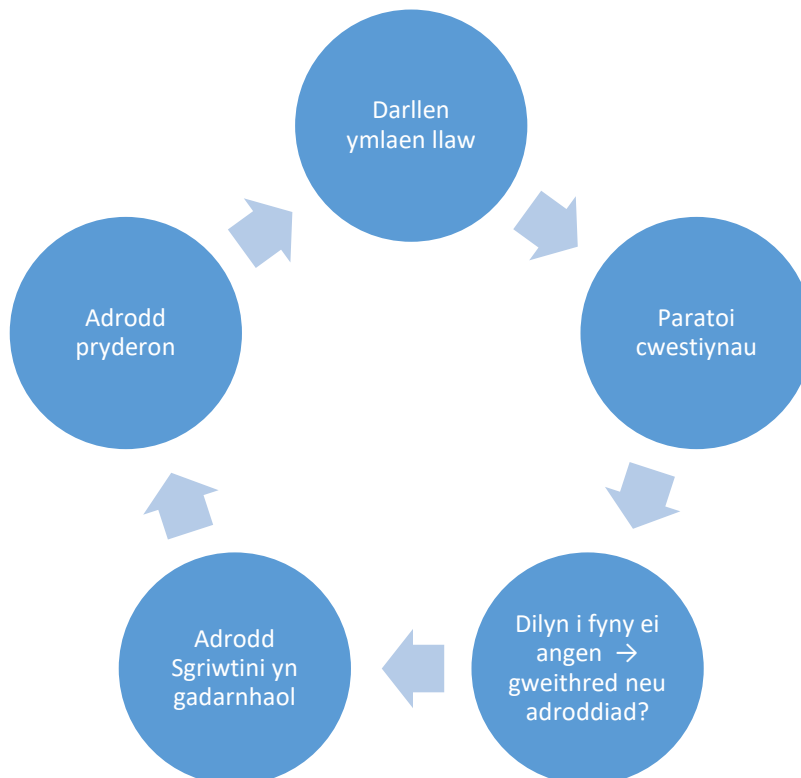
Amodau ar gyfer Sgriwtini Addysg Effeithiol – Ymrwymiad Aelodau Etholedig

- **glynu at y weledigaeth ehangach ar gyfer y Gwasanaeth Addysg**
- **bod yn wybodus am y pwnc ac ymchwilio cyn Craffu**
- **gofyn cwestiyniau agored, treiddgar ac atodol**
- **edrych mewn manylder ar bynciau**
- **ystyriaeth fanwl mewn Pwyllgor**
- **bod yn barchus pan yn craffu**
- **meithrin perthynas barchus a chynhyrchiol rhwng Aelodau Etholedig a swyddogion**
- **agos at ysgolion, clust ar y ddaear i goladu tystiolaeth anffurfiol**
- **sicrhau digon o gyfle ar gyfer sgysiau agored ar lefel Panel**
- **gyda blaen raglenni gwaith Pwyllgor a Phanel er mwyn gosod cyfeiriad**
- **parchu dewis iaith cyd-Aelodau gyda'r ddyletswydd i gydymffurfio â safonau'r Gymraeg**
- **cefnogi ymrwymiad y Cyngor trwy ei bolisi iaith Gymraeg a chynlluniau eraill i ddatblygu defnydd o'r iaith**

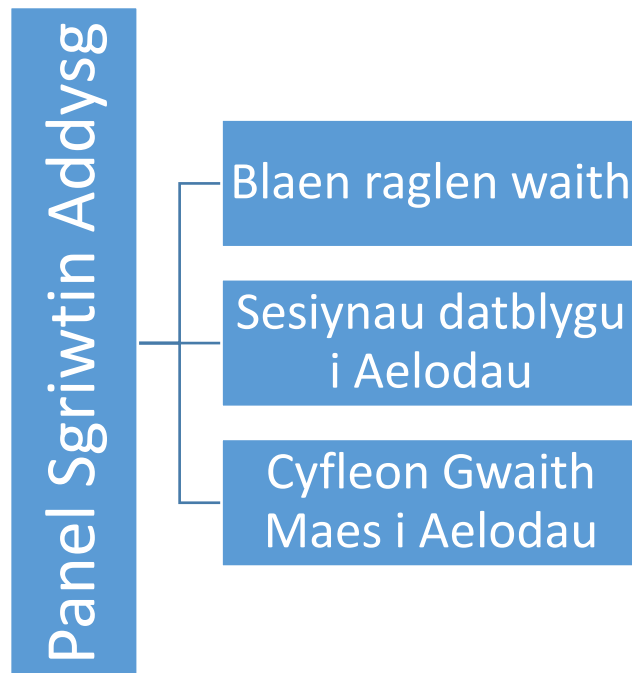
Addewid Aelodau Etholedig

Mae ein Haelodau Etholedig wedi ymrwymo i:

- i. gynnal sgrwtini effeithiol drwy:

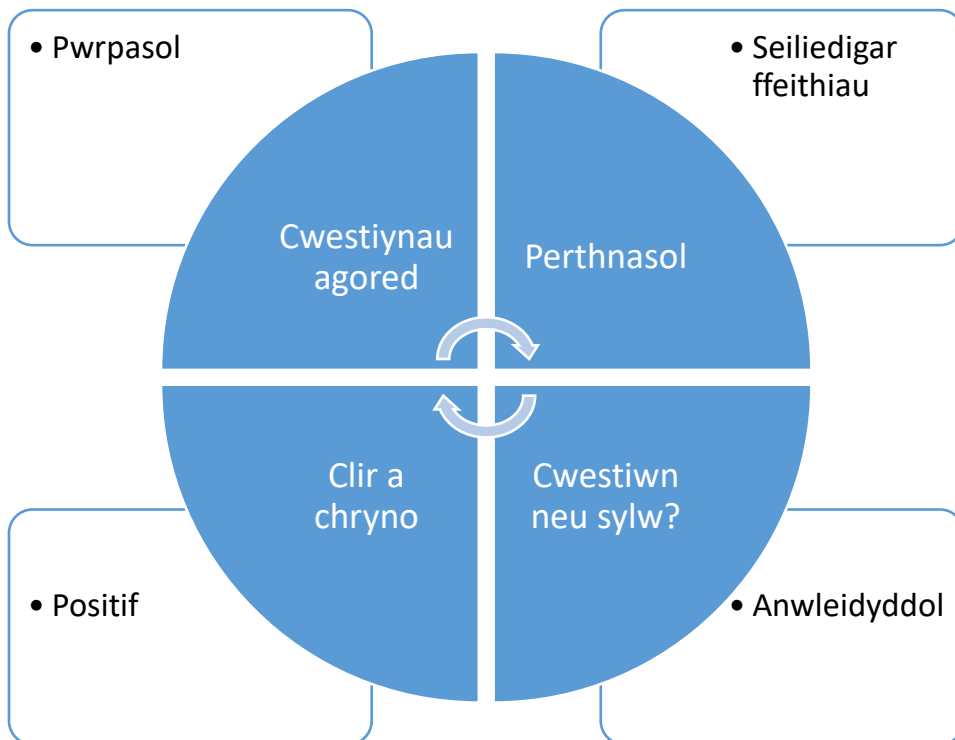
- ii. ddatblygu gwybodaeth gefndirol, dealltwriaeth a gwerthfawrogiad o'r ddarpariaeth addysg i blant a phobl ifanc Ynys Môn drwy:
 - ✓ ddatblygu ymhellach ar ein model gwaith sy'n ffocysu ar "grŵp" llai – yn galluogi Aelodau i gymryd mwy o ran, datblygu lefel o "arbenigedd", annog presenoldeb da a gwaith tîm. Hefyd, fel fforwm i ddatblygu grŵp o Aelodau gyda'r arbenigedd a pherchnogaeth i arwain trafodaethau ar faterion addysg yn y Pwyllgor Sgrwtini Partneriaeth ac Adfywio -

- ✓ meithrin perthynas o ymddiriedaeth a galluogi adeiladu tîm ymhlith aelodau'r Panel er mwyn annog awydd i ddatblygu gwaith Sgriwtini ymhellach
- ✓ ddarparu cyfleon cyfnodol yn y calendr ar gyfer hunan-werthuso gan Aelodau i alluogi myfyrio a dysgu
- ✓ gymryd rhan lawn ac ymgysylltu mewn cyfleon gwaith maes l ysgolion fel modd o gadw mewn cyswllt â'r heriau bob dydd sy'n wynebu Penaethiaid a staff ein hysgolion. Hyn i gynnwys adrodd yn ôl i aelodau'r Panel ar faterion allweddol a risgiau.

- iii. ddatblygu strategaeth gwestiynu effeithiol fel sylfaen ar gyfer yr holl weithgaredd Sgrwtini:

Cwestiwn da?

Rhoddir arweiniad pellach ar gwestiynu effeithiol yn **Atodiad 2**.

iv. gadeirio effeithiol o'n cyfarfodydd Panel a Phwyllgor drwy:

Clirdeb -
argymhellion

Crynhoi

Glynu wrth y
pwnc

Gwahaniaethu rhwng
cwestiynau a sylwadau

Cynhwysol
a pharchus

Cyfranogiad gan yr holl Aelodau

NODYN O EGLURHAD:

Lluniwyd y Siarter Craffu Addysg gan swyddogion Cyngor Sir Ynys Môn yn ystod 2022/23 gan gynnwys mewnbwn gan Aelodau Etholedig sef:

- i. Panel Sgriwtini Addysg
- ii. Rhiant Bwyllgorau Sgriwtini sef y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol a'r Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio
- iii. Fforwm Cadeiryddion / Is-gadeiryddion Sgriwtini
- iv. Arweinyddion y Grwpiau Gwleidyddol
- v. Tîm Arwain.